

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2023 m. gruodžio 21 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Artūro Driuko (kolegijos pirmininkas), Sigitos Rudenaitės ir Dalios Vasarienės (pranešėja), teismo posėdyje kasacinio rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal ieškovės uždarosios akcinės bendrovės „Žilinskis ir Co“ kasacinį skundą dėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2023 m. balandžio 25 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės įskolinį atsakovėi akcinei bendrovei LITGRID dėl perkančiojo subjekto teisės pasinaudoti garantija ir reikalavimo išmokėti garantijos sumą panaikinimo bei sumokėtos garantijos sumos priteisimo; tretieji asmenys, nepareiškiantys savarankiškų reikalavimų, „Luminor Bank AS“, veikiantis per „Luminor Bank AS“ Lietuvos skyrių, A. Žilinskio ir ko uždaroji akcinė bendrovė.

Teisėjų kolegija

nustatė:

I. Ginčo esmė

- Kasacinėje byloje sprendžiama dėl teisės normų, reglamentuojančių perkančiojo subjekto teisę pasinaudoti pasiūlymo galiojimo užtikrinimu, tiekėjui nepasirašius pirkimo sutarties, atidėjimo terminą, neįprastai mažos pasiūlymo kainos institutą, aiškinimo ir taikymo.
- Ieškovė UAB „Žilinskis ir Co“ kreipėsi į teismą su ieškiniu, prašydamą pripažinti atsakovės AB LITGRID 2022 m. gegužės 3 d. sprendimą pasinaudoti garantija ir 2022 m. gegužės 3 d. atsakovės reikalavimą išmokėti garantijos sumą neteisėtai ir juos panaikinti; priteisti iš atsakovės ieškovės naudai 100 000 Eur ir patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.
- Ieškovė nurodė, kad atsakovė vykdė tarptautinį pirkimą atviro konkurso būdu „330 kV EPL Vilnius–Neris statyba“ (Centrinėje viešųjų pirkimų informacinėje sistemoje skelbtas 2021 m. liepos 1 d.; pirkimo Nr. 544290; toliau – Pirkimas). Ieškovė 2021 m. rugsėjo 3 d. pateikė pasiūlymą Pirkimui prie jo pridėjo 2021 m. liepos 21 d. pasiūlymo galiojimo užtikrinimą – banko garantiją Nr. LTUG015212080104 (toliau – Garantija). Ieškovė 2022 m. sausio 28 d. Garantijos pakeitimu Nr. 2 Garantiją pratęsė iki 2022 m. gegužės 3 d.
- Atsakovė 2022 m. balandžio 8 d. sprendimu ieškovės pasiūlymą pripažino Pirkimo laimėtoju.
- Ieškovė 2022 m. balandžio 19 d. informavo atsakovę, kad Pirkimo procedūros buvo vykdomos neįprastai ilgą laikotarpį (nuo 2021 m. liepos 1 d. iki 2022 m. balandžio 8 d.), per kurį statybinių medžiagų tiekimo rinkoje įvyko reikšmingi pokyčiai – dėl 2022 m. vasario 24 d. pradėto karo Ukrainoje Rusijos Federacijai ir Baltarusijos Respublikai yra taikomos prekybos sankcijos, buvo sustabdytas statybos darbas naudojant medžiagų produktų sertifikatų galiojimas, o tai lėmė ne tik tiekimo grandinių sutrikimą, bet ir objektyviai negalėtą prognozuoti Pirkimo sutarčiai įvykdyti reikalingų medžiagų kainų padidėjimą.
- Atsakovė 2022 m. gegužės 2 d. pateikė ieškovei kvietimą sudaryti Pirkimo sutartį iki 2022 m. gegužės 3 d. 14 val. Atsisakiusi atidėti šį terminą, atsakovė 2022 m. gegužės 3 d. atsiliko raštu informavo ieškovę, kad ieškovė iki nustatyto termino nepasirašė Pirkimo sutarties ir nepateikė Pirkimo sutarties įvykdymo užtikrinimo ir Rangovo kaip projektuotojo civilinės atsakomybės draudimo poliso. Todėl atsakovė, vadovaudamasi Pirkimo sąlygų 11.2.4 ir 11.2.5 punktais, priėmė sprendimą pasinaudoti ieškovės pasiūlymo galiojimo užtikrinimu – Garantija. Atsakovė 2022 m. gegužės 3 d. kreipėsi į tretįjį asmenį „Luminor Bank AS“, veikiantį per „Luminor Bank AS“ Lietuvos skyrių, (toliau – Bankas) su reikalavimu pasinaudoti Garantija.
- Bankas 2022 m. gegužės 20 d. raštu informavo ieškovę, kad pagal gautą reikalavimą 2022 m. gegužės 20 d. sumokės atsakovei 100 000 Eur, ir tą pačią dieną nurašė šią sumą iš trečiojo asmens A. Žilinskio ir ko UAB, kuri išleido Garantiją, sąskaitos. Ieškovė 2022 m. gegužės 27 d. sumokėjo 100 000 Eur trečiajam asmeniui A. Žilinskio ir ko UAB pagal jos išrašytą sąskaitą faktūrą už Banko reikalavimo įvykdymą.
- Ieškovė nurodė, kad ji neatliko jokių nesąžiningų veiksmų, kurie yra būtina sąlyga, siekiant teisėtai ir pagrįstai pasinaudoti Garantija. Ieškovė ne kartą deklaravo, kad už pasiūlytą kainą ji negalės įvykdyti Pirkimo sutarties, nes dar iki Pirkimo sutarties sudarymo jos vykdymo kaina yra padidėjusi daugiau negu 30 proc. Atsakovė privalo grąžinti ieškovei 100 000 Eur Garantijos sumą, kurią ieškovė nepagrįstai turėjo sumokėti dėl atsakovės neteisėto sprendimo pasinaudoti Garantija ir Bankui pateikto reikalavimo.

II. Pimosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

- Vilniaus apygardos teismas 2023 m. sausio 24 d. sprendimu ieškinį atmetė.
- Pimosios instancijos teismas, remdamasis bylos duomenimis, nustatė, kad ieškovė atsakovei nepateikė Pirkimo sutarties įvykdymo užtikrinimo, civilinės atsakomybės draudimo liudijimo kopijos ir vadovų sąrašo (Pirkimo sąlygų 11.2.4 punktą) ir, kviečiama atsakovės, 2022 m. gegužės 3 d. nepasirašė Pirkimo sutarties, taip pat neinformavo atsakovės apie Pirkimo sutarties nepasirašymo motyvus. Ieškovė buvo vieningai tikėjusi Pirkime, jai atsisakius sudaryti Pirkimo sutartį, atsakovės paskelbtas Pirkimas pasibaigė (Lietuvos Respublikos įstatymų, atliekamų vandentvarkos, energetikos, transporto ar pašto paslaugų srityse perkančiųjų subjektų įstatymo (toliau – Pirkimų įstatymas) 44 straipsnio 2 dalies 6 punktas).
- Teismo teigimu, ieškovė turėjo įrodinėti, kad aplinkybių pasikeitimas dėl karinės invazijos į Ukrainą ir sankcijų įvedimas Rusijai ir Baltarusijai turėjo esmę įtaką šalių ikisutartiniam santykiams – šalių prievolių pusiausvyros pagal būsimą Pirkimo sutartį pasikeitimui, pavyzdžiui, iš esmės padidėjo Pirkimo sutarties įvykdymo kaina. Pimosios instancijos teismo vertinimu, ieškovė konkrečių esminių būsimos Pirkimo sutarties įvykdymo aplinkybių pasikeitimo nagrinėjamoje byloje neprodė.
- Taip pat, teismo vertinimu, dalis atsakovės pripažintų aplinkybių yra visuotiniai žinomi faktai (karas Ukrainoje, prekybos sankcijų taikymas Rusijai ir Baltarusijai) ir tai, ar atsakovė jas pripažins, neturėjo reikšmės ieškovės ir atsakovės ikisutartiniam santykiams. Teismas nusprendė, kad ieškovės pateikti įrodymai nepatvirtina, jog būsimos Pirkimo sutarties įvykdymo sąnaudos ženkliai, t. y. iki 30 proc., padidėjo.
- Teismas taip pat nusprendė, kad ieškovė neprodė ir nepagrindė, kad: 1) ikisutartinį santykį metu egzistavo objektyvi būtinybė pakeisti kainodarą taip, kad Pirkimo sutartis būtų pasirašyta jau pakeistomis sąlygomis; 2) nebuvo objektyvios galimybės pakeisti Pirkimo sutartį po jos pasirašymo (Pirkimų įstatymo 97 straipsnis).
- Pimosios instancijos teismas sutiko su atsakovės pozicija, kad Nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų apsaugos koordinavimo komisijos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2018 m. vasario 28 d. nutarimu Nr. 186 „Dėl Nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų apsaugos koordinavimo komisijos sudarymo“, (toliau – Koordinavimo komisija) sprendimo rekomendacijos negali būti vertinamos kaip Pirkimo sąlygų pakeitimas. Jeigu Koordinavimo komisijos sprendimas nebūtų priimtas ar pateiktas susipažinti ieškovei, tiekėjo pareiga užtikrinti sankcijų režimo taikymą vykdamas Pirkimo sutartį neišnyktų, todėl teismas sutiko, kad Koordinavimo komisijos sprendimo išvešinimas neturėjo jokios įtakos ieškovės teisių ir pareigų apimčiai pagal būsimą Pirkimo sutartį. Teismas taip pat sutiko su atsakove, kad ieškovės veiksmams Koordinavimo komisijos sprendimo interpretavimas kaip Pirkimo sąlygų pakeitimo, taramo pakeitimo ginčijimo procedūros inicijavimas, susirašinėjimas su atsakove, reikalavimas stabdyti Pirkimo procedūras ir pan., vertintini kaip siekis vilkinti Pirkimo procedūras, t. y. kaip ieškovės nesąžiningumas.
- Pimosios instancijos teismas nusprendė, kad, atsižvelgiant į bylos faktines aplinkybes, ieškovės atsisakymas pasirašyti Pirkimo sutartį negali būti vertinamas kaip teisėta pažeistų teisių gynimo priemonė. Atsakovė teisėtai ir pagrįstai taikė ieškovei Pirkimo sąlygose nustatytą atsakomybės už atsisakymą pasirašyti Pirkimo sutartį priemonę – pasinaudoti Garantija.
- Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi civilinę bylą pagal ieškovės apeliacinį skundą, 2023 m. balandžio 25 d. nutartimi paliko nepakeistą Vilniaus apygardos teismo 2023 m. sausio 24 d. sprendimą.
- Apelacinės

instancijos teismo teisėjų kolegija nustatė, kad atsakovės 2022 m. balandžio 8 d. sprendimu ieškovės pasiūlymas buvo pripažintas Pirkimo laimėtoju. Ieškovei buvo nustatytas terminas iki 2022 m. gegužės 3 d. 14 val. pasirašyti Pirkimo sutartį. Ieškovė per nustatytą terminą Pirkimo sutarties nepasirašė, todėl, esant vienai iš Garantijoje nurodytų jos panaudojimo sąlygų, atsakovė teisėtai ir pagrįstai pateikė Bankui reikalavimą sumokėti Garantijoje nurodytą sumą – 100 000 Eur.

- Teisėjų kolegija atmetė kaip nepagrįstus ieškovės apeliacinio skundo argumentus, jog Pirkimo sutartis nebuvo sudaryta ne dėl ieškovės kaltės ar nesąžiningumo, bet dėl nuo jos nepriklausančių aplinkybių. Teisėjų kolegija nusprendė, kad nagrinėjamų atvejų ieškovė atsisakė sudaryti Pirkimo sutartį dėl tam tikrų jai nepalankių aplinkybių atsiradimo, tačiau tai negali paneigti atsakovės teisės pasinaudoti Garantija, esant joje nustatytoms sąlygoms, atsižvelgiant į tai, jog ieškovė buvo likusi vieningai tikėjusi Pirkime, todėl, jai atsisakius sudaryti Pirkimo sutartį, atsakovės paskelbtas Pirkimas pasibaigė.
- Teisėjų kolegijos vertinimu, ieškovės atsakovei teiktų prašymų ir pretenzijų gausa iš esmės rodo ieškovės siekį išvengti Pirkimo sutarties sudarymo ir su tuo susijusių neigiamų pasekmių, o ne jos siekį apginti savo pažeistas teises. Tokią išvadą teisėjų kolegija padarė, be kita ko, atsižvelgdama į tai, kad ieškovė, nors ir teigė, kad nesutinka su atsakovės sprendimais dėl jos prašymų ir (ar) pretenzijų atmetimo, tačiau į teismą kreipėsi tik tuomet, kad atsakovė pareikalavo išmokėti Garantijos sumą.
- Teisėjų kolegija, pasisakydama dėl ieškovės argumentų dėl neįprastai mažos pasiūlymo kainos instituto taikymo, atkreipė dėmesį į tai, kad tokia ieškovės pozicija, kai ji pati ginčija savo pasiūlymą dėl neįprastai mažos kainos, kelia abejonių dėl jos ketinimų siekti sudaryti Pirkimo sutartį. Teisėjų kolegijos vertinimu, vien pačios ieškovės deklaratyvių teiginių apie 30 proc. padidėjusias Pirkimo sutarties įvykdymo išlaidas nuo pasiūlymo pateikimo momento nepakanka konstatuoti, kad atsakovei, kaip perkančiajam subjektui, atsirado pareiga taikyti neįprastai mažos pasiūlymo kainos institutą ieškovės pasiūlymo atžvilgiu.
- Taip pat, teisėjų kolegijos vertinimu, atsakovė pagrįstai ieškovės 2022 m. balandžio 29 d. kreipimosi ne laikyti Pirkimų įstatymo prasme, todėl atsakovė neprivalėjo taikyti Pirkimų įstatymo 109 straipsnio 2 dalyje nustatyto atidėjimo termino. Be to, aplinkybė, kad ieškovė, gavusi tokį atsakovės sprendimą, nesikreipė į teismą, patvirtina, jog ieškovė realiai nesiekė apginti savo teisių, o iš esmės turėjo kitų tikslų, kurie neatitinka tiekėjo sąžiningumo reikalavimo.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

- Ieškovė kasaciniu skundu prašo panaikinti Vilniaus apygardos teismo 2023 m. sausio 24 d. sprendimą ir Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2023 m. balandžio 25 d. nutartį ir priimti naują sprendimą – ieškinį tenkinti. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
 - Pimosios ir apeliacinės instancijos teismai netinkamai aiškino ir taikė Pirkimų įstatymo 55 straipsnio 1 dalies, 94 straipsnio 2 dalies nuostatas, dėl to sukūrė Pirkimų įstatyme neįtvirtintą automatinio pasinaudojimo pasiūlymo galiojimo užtikrinimo taisyklę, prieštaraujančią kasacinio teismo praktikai tiek dėl šalių sąžiningo elgesio ikisutartinuose santykiuose vertinimo ir reikšmės, tiek dėl Pirkimo sutarties nesudarymo, kaip teisių gynimo būdo:
 - Ieškovės teigimu, tiekėjo nesąžiningumas, kaip priežastis kiti jo ikisutartiniai atsakomybei, negali būti siejamas šimtinai su jo atsisakymu sudaryti Pirkimo sutartį faktų, papildomai teismui nevertinant ūkio subjekto įrodinėjamų tokio elgesio priežasčių objektyvumo, svarbos ir pan. Ieškovės įsitikinimu, pasiūlymų galiojimo užtikrinimo instituto tikslas – kompensuoti perkančiojo subjekto nuostolius tuo atveju, jei pirkimo laimėtojas ikisutartinuose santykiuose elgiasi nesąžiningai ir nepagrįstai atsisako sudaryti pirkimo sutartį.
 - Automatinio pasiūlymų galiojimo užtikrinimo taisyklė *de facto* (faktiškai) paneigia kasacinio teismo praktikoje jau pripažintą tiekėjų teisių gynimo formą – pirkimo sutarties nesudarymą. Tiekėjas turi teisę savo teises ginti būtent atsisakydamas sudaryti pirkimo sutartį. Toks tiekėjo naudojimas civilinėmis teisėmis *per se* (savaimė) nelemia mažesnės jo interesų teisinės apsaugos.
 - Pimosios ir apeliacinės instancijos teismai netinkamai aiškino ir taikė Pirkimų įstatymo 109 straipsnio 2 dalies nuostatas, dėl to sukūrė Pirkimų įstatyme neįtvirtintą taisyklę, jog perkantieji subjektai turi diskreciją nuspręsti, kada taikyti (netaikyti) atidėjimo terminą, kuri paneigia teismų praktikoje įsitvirtusį veiksmingos taisyklės gynbos principą. Ieškovės teigimu, perkantieji subjektai neturi diskrecijos tiekėjo pateiktos pretenzijos dėl konkrečių perkančiųjų subjektų priimtų sprendimų ar atliktų veiksmų nepripažinti pretenzija, jei ji pateikiama laikantis Pirkimų įstatymo 107 ir 108 straipsnių reikalavimų. Tiekėjui pateikus pretenziją, kurią perkantysis subjektas vėliau atmeta, privalo būti taikomas atidėjimo terminas. Ieškovės įsitikinimu, atsakovė apskritai negalėjo reikalauti iš ieškovės 2022 m. gegužės 3 d. sudaryti Pirkimo sutartį, nes nebuvo praėjęs sprendimo dėl pretenzijos, kuria apskustas Pirkimo sąlygos, terminas.

- 22.3. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai netinkamai aiškino ir taikė Pirkimų įstatymo 66 straipsnio nuostatas, t. y. neįvertino aplinkybės, kad pasiūlymo kaina gali nebūti neįprastai maža pasiūlymo pateikimo metu, tačiau gali tokia tapti pirkimo procedūrų vykdymo metu.
- 22.3.1. Nei Pirkimų įstatymo 66 straipsnyje, nei teismų praktikoje nėra įtvirtintos taisyklės, kad vertinimas, ar pasiūlymo kaina nėra neįprastai maža, yra aktualus tik pasiūlymų pateikimo momentu. Ieškovės įsitikinimu, atsakovė, Pirkimo procedūrų metu gauti informaciją, kad situacija iš esmės pasikeitė, t. y. ieškovės pasiūlymo kaina nebeatitinka rinkos situacijos, privilejoje vertinti, ar ieškovės pasiūlymo kaina pagal Pirkimų įstatymo 66 straipsnį nėra neįprastai maža ir ar ieškovė už pasiūlytą kainą sugebės įvykdyti Pirkimo sutartį.
- 22.3.2. Situacija, kai pats tiekėjas, objektyviai pasikeitus nuo jo nepriklausančioms aplinkybėms, deklaruoja perkančiajam subjektui, kad nebus pajėgus įvykdyti Pirkimo sutartį, lemia perkančiojo subjekto pareigą taikyti Pirkimų įstatymo 66 straipsnio nuostatas ir įvertinti, ar tiekėjo pasiūlyta kaina nėra neįprastai maža kainos kontekste.
- 22.4. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai netinkamai aiškino ir taikė Pirkimų įstatymo 107 straipsnio nuostatas, dėl to buvo paneigta tiekėjų teisė į gynybą, t. y. buvo konstatuota, kad didelis paklausimų ir pretenzijų skaičius lemia tiekėjo veiksmų vertinimą kaip nesąžiningą.
- 22.5. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai išimtinai formaliai aiškino ir taikė Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) 178 straipsnio nuostatas, neatsižvelgdami įsio reguliavimo ribas tuo atveju, kai ginčui aktualios aplinkybės (jų egzistavimas) gėo šalių buvo pripažintos ikiteisminiuose santykiuose. Byloje pateikti rašytiniai įrodymai objektyviai pagrindžia, kad aplinkybių, lėmusių esminį Pirkimo sutarties įvykdymo sąlygų pasikeitimą, egzistavimas buvo įrodytas ir pripažintas tiek atsakovės ikiteisminių santykių metu, tiek ludytojo parodymais ginčo nagrinėjimo metu.
23. Atsakovė atsiliepiu į ieškovės kasacinį skundą prašo jį atmesti. Atsiliepiamas į kasacinį skundą grindžiamas šiais argumentais:
- 23.1. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai vertino visas faktines aplinkybes ir atskirai pasisakė dėl nenumatytų aplinkybių, kuriomis ieškovė grindė savo atsisakymo sudaryti Pirkimo sutartį pagrįstumą. Teismai, įvertinę visas bylos faktines aplinkybes bei jų pagrįstumą, konstatavo, kad ieškovė neįrodė, jog Pirkimo sutarties negalėjo pasirašyti dėl objektyvių aplinkybių, todėl laikytina, kad ieškovė atsisakymu pasirašyti Pirkimo sutartį, kaip teisių gynimo būdu, naudojosi nesąžiningai.
- 23.2. Sistemškai aiškinant Pirkimų įstatymo nuostatas, akivaizdu, kad tiekėjas, pateikęs pasiūlymą ir jį užtikrinęs garantija, yra įpareigojamas sudaryti pirkimo sutartį, jei laimi pirkimą. Tiekėjui atsisakius sudaryti pirkimo sutartį ar jos nepasirašius iki nurodyto termino, perkantysis subjektas įgyja teisę pasinaudoti garantija. Pirkimų įstatyme nenumatyta, kad, kaip šiuo atveju, padidėjus Pirkimo sutarties įvykdymo kainai, perkantysis subjektas gali nesinaudoti garantija ir iešti tiekėjui nesudaryti Pirkimo sutarties. Tokios šlygos nėra ir pačioje Garantijoje. Priešingai, Garantijoje aiškiai nurodyta, kad atsakovė teisė į Garantiją užtikrintą pinigų sumą įgyja nepasirant jokių aplinkybių, jeigu tiekėja nesudaro pirkimo sutarties per nustatytą terminą arba atsisako sudaryti Pirkimo sutartį.
- 23.3. Kasacine tvarka skundžiamoje nutartyje apeliacinės instancijos teismas pagrįstai konstatavo, kad atsisakymas sudaryti Pirkimo sutartį nebuvo vienintelis ieškovės teisių gynimo būdas. Ieškovė turėjo galimybę pasinaudoti ir kitais savo teisių gynimo būdais, tačiau to nesiekė.
- 23.4. Teismai pagrįstai konstatavo, kad atsakovė neprivilejo laikytis Pirkimų įstatymo 109 straipsnio 2 dalyje nustatyto 10 dienų atidėjimo termino iki Pirkimo sutarties sudarymo.
- 23.5. Ieškovės argumentai dėl atsakovės pareigos atmesti pačios ieškovės pasiūlymą dėl neįprastai mažos kainos, kai nustatytas įprastinė verslo praktikai prieštaraujantis ūkio subjekto elgesys, laikytini nepagrįstais. Dėl savo pasiūlymo neįprastai mažos kainos ieškovė nepateikė jokių įrodymų ar duomenų, kurie galėtų lemti priešingą išvadą, kaip ir konstatavo teismai, sprenddami, kad Pirkimų įstatymo 66 straipsnio taikymas neaktualus bylai.
- 23.6. Ieškovės veiksmams ikisutartinuose santykiuose rodo, kad ji apskritai neturėjo siekio sudaryti Pirkimo sutartį. Ieškovė stengėsi užvesti Pirkimo procedūras, kad, pasibaigus pasiūlymo galiojimo terminui, t. y. suėjus 2022 m. gegužės 3 d., galėtų atsisakyti pasirašyti Pirkimo sutartį. Todėl pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai, ne formaliai įvertinę ieškovės raštų ir pretenzijų skaičių, o jų turinį, teisėtai ir pagrįstai nusprendė egzistuojant ieškovės nesąžiningumą ir nepagrįstą naudojimąsi jai suteikta teise į gynybą.
- 23.7. Nors atsakovė pripažino ir sureagavo į ieškovės poziciją dėl pasikeitusios ekonominės pusiausvyros bei pagrįstai nurodė, kad objektyvios aplinkybės turi įtakos Pirkimo sutarties vykdymui, tačiau ieškovė nei ikiteisminėje stadijoje, nei bylos nagrinėjimo teisme metu neįrodė, kaip konkrečiai dėl karo ir rinkos pokyčių pasikeitė jos Pirkimo sutarties vykdymo kaina.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl Pirkimų įstatymo 55 straipsnio 1 dalies ir 94 straipsnio 2 dalies nuostatų aiškinimo ir taikymo

24. Nagrinėjamoje byloje ginčas kilo dėl atsakovės, perkančiojo subjekto, priimto sprendimo pasinaudoti ieškovės pasiūlymo galiojimo užtikrinimu – Garantija, ieškovei atsakovės nurodytu laiku nepasirašius Pirkimo sutarties. Byloje sprendžiamas klausimas, ar ieškovei, kurios pasiūlymas Pirkime buvo pripažintas laimėjusiu, atsisakiusiai sudaryti Pirkimo sutartį, kyla ikisutartinė atsakomybė, jei, kaip pati ieškovė yra įsitikinusi, ji pasinaudojo teise nesudaryti Pirkimo sutarties dėl iš esmės išaugusių būsimos Pirkimo sutarties vykdymo sąnaudų, kaip savo teisių gynimo būdu. Ieškovė kasaciniame skunde teigia, kad pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai netinkamai aiškino ir taikė Pirkimų įstatymo 55 straipsnio 1 dalies ir 94 straipsnio 2 dalies nuostatas ir taip suformuluavo neteisingą automatinio pasinaudojimo pasiūlymų galiojimo užtikrinimu taikymo taisyklę.
25. Pirkimų įstatymo 55 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad perkantysis subjektas darbų tarptautinių pirkimų atvejais privalo, o kitų pirkimų atveju gali pareikalauti, kad pasiūlymų galiojimas būtų užtikrinamas Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) nustatytais prievolių įvykdymo užtikrinimo būdais.
26. Pirkimų įstatymo 94 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kas laikoma atsisakymu sudaryti pirkimo sutartį, ir atsisakymo sudaryti pirkimo sutartį padariniai. Pagal šią nuostatą, jeigu tiekėjas, kuriam buvo pasiūlyta sudaryti pirkimo sutartį ar preliminarąją sutartį, raštu atsisako ją sudaryti arba nepateikia pirkimo dokumentuose nustatyto pirkimo sutarties vykdymo užtikrinimą patvirtinančio dokumento, arba iki perkančiojo subjekto nurodyto laiko nepasirašo pirkimo sutarties ar preliminarosios sutarties, arba atsisako sudaryti pirkimo sutartį ar preliminarąją sutartį šiame įstatyme ir pirkimo dokumentuose nustatytomis sąlygomis ar tiekėjų grupė neįsteigia juridinio asmens, kaip nustatyta šio straipsnio 4 dalyje, laikoma, kad jis (jie) atsisakė sudaryti pirkimo sutartį ar preliminarąją sutartį. Tuo atveju perkantysis subjektas siūlo sudaryti pirkimo sutartį ar preliminarąją sutartį tiekėjui, kurio pasiūlymas pagal nustatytą pasiūlymų eilę yra pirmas po tiekėjo, atsisakiusio sudaryti pirkimo sutartį ar preliminarąją sutartį, jeigu tenkinamos šio įstatymo 58 straipsnio 1 dalyje išdėstytos sąlygos.
27. Atitinkamai Pirkimo sąlygų 11.1 punkte nustatyta, kad kartu su pasiūlymu dalyvis privalo pateikti perkančiajam subjektui priimtą pasiūlymo galiojimo užtikrinimą – banko, nurodyto Pirkimo sutarties projekto 6 priede, besąlyginę ir neatsaukiamą garantiją. Taip pat nustatyta, kad pasiūlymo galiojimo užtikrinime turi būti nurodyta, jog garantija yra besąlyginė ir neatsaukiama, garantas įsipareigoja sumokėti perkančiajam subjektui pasiūlymo galiojimo užtikrinimo sumą per 10 (dešimt) dienų nuo pirmo perkančiojo subjekto rašytinio reikalavimo gavimo dienos perkančiajam subjektui neprivaikant pagrįsti savo reikalavimų, tačiau nurodžius, kad reikalaujama suma jam priklauso dėl dalyvio veiksmų pagal vieną arba kelias Pirkimo sąlygų 11.2 punkte nurodytas sąlygas ir išvardijus šias sąlygas. Pasiūlymo galiojimo užtikrinimo dydis – 100 000 Eur (vienas šimtas tūkstančių eurų).
28. Pirkimo sąlygose taip pat nustatyta, kad pasiūlymo galiojimo užtikrinime turi būti nurodyta, jog perkantysis subjektas turi teisę pareikalauti iš garanto sumokėti pasiūlymo galiojimo užtikrinimo sumą, jei Pirkimą laimėjęs dalyvis, kuriam buvo pasiūlyta sudaryti Pirkimo sutartį, CVP IS elektroninėmis priemonėmis atsisako ją sudaryti arba nepateikia Pirkimo dokumentuose nustatytų Pirkimo sutarties įvykdymo užtikrinimo (originalo) ir projektuotojo civilinės atsakomybės privalomojo draudimo ludyjimo (poliso) kopijos bei vadovų sąrašo (Pirkimo sąlygų 11.2.4 punktas); Pirkimą laimėjęs dalyvis iki perkančiojo subjekto nustatyto laiko nepasirašo Pirkimo sutarties arba atsisako ją sudaryti Pirkimo dokumentuose nurodytomis sąlygomis (Pirkimo sąlygų 11.2.5 punktas).
29. CK 6.90 straipsnio 1 dalis garantiją apibrėžia kaip vienašalį garanto įsipareigojimą garantijoje nurodyta suma visiškai ar iš dalies atsakyti kitam asmeniui – kreditoriui, jeigu asmuo – skolininkas prievolės neįvykdydys ar ją įvykdydys netinkamai, ir atlyginti kreditoriui nuostolius tam tikromis sąlygomis (skolininkui tapus nemokiam ir kitais atvejais).
30. CK 6.93 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad banko garantiją bankas ar kita kredito įstaiga (garantas) raštu įsipareigoja sumokėti skolininko kreditoriui nustatytą pinigų sumą pagal kreditoriaus reikalavimą.
31. Garantijos, kaip ir kitų prievolių užtikrinimo būdų (CK 6.70 straipsnis), pagrindinė paskirtis – užtikrinti kreditoriaus teisių apsaugą, kad prievolė, kurią prisiėmė pagrindinis skolininkas, bus įvykdyta ir kreditorius dėl neteisėtų skolininko veiksmų nepatirs nuostolių (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. liepos 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-352-219/2016, 26 punktas; 2022 m. lapkričio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-254-313/2022, 20 punktas).
32. Pasiūlymų galiojimo užtikrinimas – tai priemonė, kurią perkantysis subjektas imasi (tam tikrais atvejais turi teisę imtis), siekdamas užtikrinti pirkimo dalyvių pasiūlymų galiojimą ir kompensuoti galimus perkančiojo subjekto nuostolius, jei laimėjęs pirkimą tiekėjas nepagrįstai atsisakytų sudaryti pirkimo sutartį. Pasiūlymo galiojimo užtikrinimas turėtų būti suprantamas ir kaip visų tiekėjo pateiktųjų dokumentų teisingumo ir pagrįstumo, t. y. tiekėjo siekio dalyvauti pirkime ir sudaryti pirkimo sutartį, laimėjus pirkimą, garantavimas.
33. Kasacinio teismo nurodyta, kad klasikinis ikisutartinės atsakomybės modelis pirkimams sunkiai pritaikytinas, *inter alia* (be kita ko), dėl to, jog pirkimuose atsakomybės kaip ikisutartinės kvalifikavimas santykinis, nes tiekėjų pasiūlymai teikiami pagal labai tikslias pirkimo sąlygas, kurias privaloma atitikti ir įrodyti atitiktį joms; tiekėjai ribojami keisti pasakymus, o pirkimo vykdytojai – koreguoti pirkimo sąlygas; dėl to šie santykiai, nors ir formaliai dar nesutartiniai, bet labai tokiems artimi ir panašūs į sutarties sudarymą dokumentų apskaitimo būdu (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-359-469/2018 106 punktą; 2020 m. kovo 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-56-248/2020 32 punktą).
34. Galimybė pirkimo vykdytojams reikalauti iš tiekėjo civilinės atsakomybės dėl neteisėto atsisakymo sudaryti pirkimo sutartį koreliuoja su kasacinio teismo praktika, pagal kurią perkančiųjų organizacijų teisė nutraukti viešojo pirkimo procedūras, taigi pasitraukti iš derybų, yra ribota, taikytina išimtiniais atvejais, priklauso nuo tam tikrų siaurai apibrėžtų sąlygų, kurių taikymą, be kita ko, lemia pastangos išaugoti viešojo pirkimo teisinius santykius (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. balandžio 12 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-247/2013; 2020 m. kovo 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-56-248/2020 33 punktas).
35. Kasacinio teismo praktikoje pažymėta, kad ne tik pirkimo vykdytojai, bet ir tiekėjai privalo elgtis atsakingai, nepažeisti bendrųjų teisingumo ir sąžiningumo imperatyvų, savo veiksmais nepagrįstai nesukelti neigiamų padarinių kitiems asmenims ar visuomenei (žr. pirmiau nurodytą kasacinio teismo nutartį civilinėje byloje Nr. e3K-3-56-248/2020 ir joje nurodytą kasacinio teismo praktiką). Šis viešųjų pirkimų proceso šalių elgesio modelis iš esmės atitinka CK 6.163 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą imperatyvą ikisutartinės atsakomybės santykiuose elgtis sąžiningai. Kasacinio teismo yra išaiškinta, kad ūkio subjekto įsipareigojimas pirkimo vykdytojui aiškintis kartu su jo pareigomis elgtis rūpestingai ir jam taikomu aukštesniu profesionaliniu standartu, kartu reikalauja jo pareigą teikiant pasiūlymą įsitikinti savo teikiamos informacijos tikrumu, siūlomų prekių atitiktimi keliamiems reikalavimams ar pan. (pirmiau nurodytos kasacinio teismo nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-56-248/2020 48 punktas).
36. Asmens dalyvavimas pirkime reiškia, kad jis įsipareigoja, laimėjęs pirkimą, sudaryti pirkimo sutartį, kuriai sudaryti ir buvo skelbiamas pirkimas; ūkio subjektas, dalyvaudamas pirkime ir išreikšdamas sutikimą su pirkimo ir pirkimo sutarties sąlygomis, savo elgesiu perkančiajam subjektui sukuria pagrįstą pasitikėjimą ir įsitikinimą, jog pirkimo sutartis tikrai bus sudaryta; tuo atveju, kai asmuo, dalyvaudamas pirkime ir turėdamas visą bei išsamią informaciją, sutinka su pirkimo sąlygomis ir įsipareigoja sudaryti pirkimo sutartį, *inter alia*, pratęsia pasiūlymo galiojimo ir pasiūlymo galiojimo užtikrinimo terminus, tačiau, laimėjęs pirkimą, ima kvestionuoti savo pasiūlymo ekonomiskumą ir būsimą naudą ar patirtinus nuostolius, vykdamas būsimą pirkimo sutartį, ir dėl to nesudaro su perkančiuoju subjektu pirkimo sutarties, yra pagrindas pripažinti, jog toks asmuo elgėsi nesąžiningai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. kovo 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-67-248/2020, 32 punktas).
37. Atsižvelgiant į pirmiau šioje nutartyje nurodytą teisinį reguliavimą ir teismų praktiką, sprendžina, kad perkantieji subjektai turi teisę pasinaudoti pasiūlymo galiojimo užtikrinimu, *inter alia*, nustatę faktą, kad tiekėjas, kurio pasiūlymas buvo pripažintas laimėtoju Pirkime, atsisakė sudaryti Pirkimo sutartį nesant tam pagrįstų objektyvių priežasčių.
38. Byloje teismų nustatyta, kad ieškovė atsakovės nurodytu laiku (2022 m. gegužės 3 d. 14 val.) nepasirašė Pirkimo sutarties, nepateikė Pirkimo sutarties įvykdymo užtikrinimo ir civilinės atsakomybės draudimo ludyjimo polisų. Tokie ieškovės veiksmai, vadovaujantis Pirkimų įstatymo 94 straipsnio 2 dalimi, laikytini atsisakymu sudaryti Pirkimo sutartį.
39. Mėneta, kad ieškovė laikosi pozicijos, jog ji pasinaudojo teise nesudaryti Pirkimo sutarties dėl iš esmės išaugusių būsimos Pirkimo sutarties vykdymo sąnaudų, kaip savo teisių gynimo būdu. Kaip nustatyta apeliacinės instancijos teismo, ieškovė išaugusias Pirkimo sutarties vykdymo sąnaudas grindė aplinkybėmis, susijusiomis su statybos produktų importo iš Rusijos Federacijos, Baltarusijos Respublikos ir Kinijos Liaudies Respublikos ribojimu, statybos produktų sertifikatai galiojimo sustabdymu, statybos sąnaudų padidėjimu, tiekimo grandinių sutrikimu ir pan.
40. Kasacinio teismo jurisprudencijoje išaiškinta, kad nors Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas (pagal analogiją – Pirkimų įstatymas) iš esmės suponuoja aktyvų ūkio subjektų pažeistų teisių gynimo būdą (tiekėjas kreipiasi į teismą dėl perkančiosios organizacijos (perkančiojo subjekto) sprendimų panaikinimo ar pakeitimo), tačiau tai nėra tiesioginė, kad ikisutartinės teisinioose santykiuose kitų būdai *de jure* (tiesiškai) nenaudotini (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. kovo 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-67-248/2020 26 punktą). Tačiau kasacinis teismas pažymi, kad kilius kiekvienam ginčui turi būti vertinama, ar atsisakymas sudaryti pirkimo sutartį, kaip teisėtinis gynimo būdas, atsižvelgiant į šalies, naudojancios tokių teisių gynimo būdą, tikslus, apskritai yra galimas ir, jei galimas, ar juo pasinaudota sąžiningai.
41. Kaip nustatyta bylą nagrinėjusių teismų, ieškovė ne kartą kreipėsi į atsakovę su prašymu imtis veiksmų ir užtikrinti, jog būtų sudaromas Pirkimo sutarties leidžiamas pakeitimas iškart sudarius Pirkimo sutartį, siekiant atkurti ekonominių interesų pusiausvyrą, t. y. siekė pakeisti Pirkimo sutartįje nustatytas kainodaros taisykles.
42. Teisėjų kolegija atkreipia dėmesį, kad Pirkimų įstatymo 94 straipsnio 3 dalyje nustatyta, jog, sudarant pirkimo sutartį ar preliminarąją sutartį, joje negali būti keičiama laimėjusio tiekėjo pasiūlymo kaina, sąnaudos ar kitos sąlygos, derybų ar dialogo atveju – galutinai sudėrta kaina, sąnaudos ar kitos sąlygos, ir pirkimo dokumentuose nustatytos pirkimo sąlygos. Tuo atveju, kai mokesčius reguliuojančių įstatymų ir šių įstatymų įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka perkantysis subjektas pats turi sumokėti pridėtinės vertės mokestį į valstybės biudžetą už įsigytą pirkimo objektą, į pasiūlymo kainą ar sąnaudas įskaitytas šis mokestis sudarant pirkimo sutartį ar preliminarąją sutartį išskaičiuojamas. Nurodytoje teisės normoje aiškiai nustatytas draudimas sudarant pirkimo sutartį keisti tiek pasiūlymą, tiek pirkimo dokumentuose, *inter alia*, pirkimo sutarties projekte, jei jis yra pirkimo dokumentų sudedamąjį dalis, nurodytas sąlygas.
43. Be to, pirkimo sutarties keitimo pagrindai nustatyti Pirkimų įstatymo 97 straipsnyje, kuriame aptarti leistini atitikt keitimai pirkimo sutarties galiojimo laikotarpiu. Pirkimų įstatymo 97 straipsnio 1 dalies 3 punkte nustatyta, kad pirkimo sutartis ar preliminarioji sutartis jos galiojimo laikotarpiu gali būti keičiama neatliekant naujos pirkimo procedūros pagal šį įstatymą, kai pakeitimo būtinybė atsirado dėl aplinkybių, kurių protingas ir apdairus perkantysis subjektas negalėjo numatyti, ir kai yra kartu visos šios sąlygos: a) pakeitimu iš esmės nepakeičiamas pirkimo sutarties ar preliminarosios sutarties pobūdis; b) atskaro pakeitimo vertė neviršija 50 procentų, o bendra atskirų pakeitimų pagal šį

punktą vertė – 100 procentų pradinės pirkimo sutarties ar preliminariosios sutarties vertės. Tokiais pakeitimais negali būti siekiama išvengti šiame įstatyme pirkimui nustatytos tvarkos taikymo. Taigi šalis, siekianti pakeisti pirkimo sutartį Pirkimo įstatymo 97 straipsnio 1 dalies 3 punkte nustatyti pagrindai, turi įrodyti, kad pakeitimo poreikis atsirado dėl aplinkybių, kurių protėgis ir apdairus perkantysis subjektas negalėjo numatyti, ir kad pakeitimo vertės nevirsija verčių įvairintų šioje nuostatoje. Kasacinio teismo išsiaiškinta, kad Viešųjų pirkimų įstatymo 89 straipsnio (atitinkamai – Pirkimų įstatymo 97 straipsnio 1 dalies 3 punkte) (Pirkimų įstatymo 97 straipsnio 1 dalies 3 punkte) atspindi CK 6.204 straipsnio normos, skirtos reguliuoti sutarčių vykdymui ir galimam jos pakeitimui esmingai pasikeitus aplinkybėms (atsiradus naujoms), kurios nebuvo ir negalėjo būti žinomos (nuspėjamos) sutarties sudarymo metu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. spalio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-39-378/2020, 93 punktas).

44. Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta pirmiau, teisėjų kolegija vertina, kad ieškovės siekis, jog atsakovė dar iki Pirkimo sutarties pasirašymo užtikrintų, jog tik pasirašius Pirkimo sutartį bus atliktas Pirkimo sutarties pakeitimas subalansuojantis šalių ekonominę pusiausvyrą, yra nepagrįstas ir neleistinas pagal Pirkimo įstatymą, taigi tuo pagrindu atsisakymas sudaryti Pirkimo sutartį, kaip teisių gynimo būdas, laikytinas nepagrįstu ir nesąžiningu.
45. Teisėjų kolegija pabrėžia, kad tiekėjas turi teisę atsisakyti sudaryti pirkimo sutartį, dėl to savaime tiekėjams nekyla pareiga atlygti kreditoriaus (perkančiojo subjekto) patirtus nuostolius, tačiau sprendžiant tokio pobūdžio ginčus svarbu nustatyti tiekėjo atsisakymo sudaryti pirkimo sutartį priežastis. Tai, be kita ko, gali būti reikšminga sprendžiant dėl subjekto veiksmų sąžiningumo. Tiekėjo nesąžiningumas kaip prielaida kilti jo ikisistatinei atsakomybei negali būti nustatytas šimtinai su jo atsisakymo sudaryti pirkimo sutartį aktu, papildomai teismui nevertinant ūkio subjekto įrodymų tokios elgesio priežasčių objektyvumo, svarbos ir pan. (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. kovo 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-67-248/2020, 35 punktas). Vis dėlto vienintelė aplinkybė, kad tiekėjas pirkimo vykdymo įstatymą pateikia savo veiksmų pagrindimą, *per se* (savaime) nereiškia, jog dėl to jo atsisakymas sudaryti sutartį yra pateisinamas, sąžiningas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. kovo 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-56-248/2020, 43 punktas).
46. Teisėjų kolegija nepitaria ieškovės kasacinio skundo argumentams, kad pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai skundžiamuose sprendimuose nevertino ieškovės priimto sprendimo atsisakyti sudaryti Pirkimo sutartį sąžiningumo aspektu ir taip sukūrė automatinio pasinaudojimo pasitylimo galiojimo užtikrinimo taisyklę.
47. Pirmosios instancijos teismo vertinimu, ieškovė konkrečių esminių būsimos Pirkimo sutarties vykdymo aplinkybių pasikeitimo nagrinėjamoje byloje neįrodė, o jos pateikti įrodymai nepatvirtina, kad būsimos Pirkimo sutarties vykdymo sąnaudos ženkliai (iki 30 proc.) padidėjo. Pirmosios instancijos teismas, atsižvelgdamas į faktines bylos aplinkybes, nusprendė, kad ieškovės atsisakymas pasirašyti Pirkimo sutartį negali būti vertinamas kaip pažeistų teisių gynimo priemonė.
48. Apeliacinės instancijos teismas kasacinę tvarką skundžiamoje nutartyje vertino, kad Pirkimo sutartis buvo nesudaryta dėl ieškovės kaltės ir nesąžiningumo. Teismas nustatė, kad ieškovė atsisakė sudaryti Pirkimo sutartį dėl tam tikrų jai nepalankių aplinkybių atsiradimo, tačiau tai negali pakenkti atsakovės teisės pasinaudoti Garantija, atsižvelgiant į tai, kad byloje nustatyta, jog ieškovė buvo likusi vienintelė tiekėja atsakovės paskelbtame Pirkime, todėl, jei atsisakius sudaryti Pirkimo sutartį, atsakovės paskelbtas Pirkimas pasibaigė.
49. Teisėjų kolegija pažymi, kad bylą nagrinėję teismai vertino ieškovės veiksmus, kuriais ji atsisakė sudaryti Pirkimo sutartį, sąžiningumo aspektu ir pagrįstai juos kvalifikavo kaip nesąžiningus. Teismai pagrįstai vertino, kad aplinkybė, jog ieškovė nuolat bendravo su atsakove, teikė jai raštus, prašymus imtis veiksmų ir užtikrinti, kad būtų sudaroma Pirkimo sutartis leidžiamas ketinimas iškart sudarius Pirkimo sutartį, negali būti pagrindas išvengti ieškovei tenkančios civilinės atsakomybės už priimtą sprendimą atsisakyti pasirašyti Pirkimo sutartį, juolab, kaip teisingai nustatė apeliacinės instancijos teismas, ieškovės atsisakymą sudaryti Pirkimo sutartį ėmė šimtinai jai nepalankių aplinkybių atsiradimas – galimas būsimos Pirkimo sutarties vykdymo sąnaudų padidėjimas, o tokios aplinkybės savaime negali būti laikomos pakankamomis pagrįsti teisę atsisakyti pasirašyti sutartį. Teisėjų kolegija taip pat atmetė kaip nepagrįstus kasacinio skundo argumentus, kad pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai netinkamai taikė CPK 178 ir 187 straipsnių nuostatas, nes pačių aplinkybių, lėmusių ieškovės prarastą suinteresuotumą Pirkimo sutartimi dėl galimai šaunšniųjų jos vykdymo sąnaudų, konstatavimas ir praparinimas neturi reikšmės vertinant tiekėjo ikisistatinis įsipareigojimus ir sprendžiant dėl civilinės atsakomybės jam taikymo. Pabrėžina, kad ieškovės nurodytos aplinkybės (dėl karo pakilusių medžiagų, darbų kainos ir dėl to padidėjusių Pirkimo sutarties vykdymo sąnaudų) yra reikšmingos ir vertinamos sprendžiant dėl ekonominės pusiausvyros disbalanso vykdančiam Pirkimo sutartį, tačiau nėra objektyvios aplinkybės, trukdančios ieškovei sudaryti Pirkimo sutartį.

Dėl Pirkimų įstatymo 109 straipsnio 2 dalies aiškinimo ir taikymo

50. Kasaciname skunde argumentuojama, kad pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai netinkamai aiškino ir taikė Pirkimų įstatymo 109 straipsnio 2 dalies nuostatas. Ieškovės teigimu, jeigu šie teismai būtų tinkamai aiškinę ir taikę minėtas normas, būtų nustatė, kad atsakovė apskritai negalėjo reikalauti iš ieškovės 2022 m. gegužės 3 d. sudaryti Pirkimo sutartį, nes nebuvo praėjęs atsakovės 2022 m. gegužės 2 d. sprendimo dėl pretenzijos dėl Pirkimo sąlygų apskundimo terminas.
51. Pirkimų įstatymo 94 straipsnio 8 dalyje nustatyta, kad Pirkimo sutartis ar preliminarinioji sutartis turi būti sudaroma nedelsiant, bet ne anksčiau negu pasibaigė atidėjimo terminas, kuris negali būti trumpesnis kaip 10 dienų (supaprastintų pirkimų atveju – ne trumpesnis kaip 5 darbo dienų), o jeigu pranešimas apie sprendimą nustatyti laimėjusių pirkimo pasiūlymą nebuvo siunčiamas elektroninėmis priemonėmis, negali būti trumpesnis kaip 15 dienų. Atidėjimo terminas gali būti netinkamas, kai 1) vienintelis suinteresuotas dalyvis yra tas, su kuriuo sudaroma pirkimo sutartis ar preliminarinioji sutartis, ir nėra suinteresuotų kandidatų; 2) pirkimo sutartis sudaroma dinaminės pirkimo sistemos pagrindu arba supaprastinto pirkimo sutartis sudaroma preliminariosios sutarties pagrindu; 3) pirkimo sutartis sudaroma žodžiu.
52. Pirkimų įstatymo 107 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad tiekėjas, norėdamas iki pirkimo sutarties ar preliminariosios sutarties sudarymo teisme ginčyti perkančiojo subjekto sprendimus ar veiksmus, pirmiausia raštu (faksu, elektroninėmis priemonėmis arba pasirašytinai per pašto paslaugos tiekėją ar kitą tinkamą vežėją) turi pateikti pretenziją perkančiamajam subjektui.
53. Pirkimų įstatymo 109 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad perkantysis subjektas, gavęs pretenziją, nedelsdamas sustabdo pirkimo procedūrą tol, kol bus išnagrinėta ši pretenzija ir priimtas sprendimas. Perkantysis subjektas negali sudaryti pirkimo sutarties ar preliminariosios sutarties anksčiau negu po 10 dienų (supaprastintų pirkimų atveju – anksčiau negu po 5 darbo dienų) nuo rašytinio pranešimo apie jo priimtą sprendimą išsiuntimo pretenziją pateikusiam tiekėjui, suinteresuotiems kandidatams ir suinteresuotiems dalyviams dienos, o jeigu šis pranešimas nebuvo siunčiamas elektroninėmis priemonėmis, – ne anksčiau negu po 15 dienų.
54. Pagal Pirkimų įstatymo 2 straipsnio 20 dalį, pirkimo sutarties sudarymo atidėjimo terminas apibrėžiamas kaip laikotarpis, kuris prasideda nuo pranešimo apie sprendimą nustatyti laimėjusių pasiūlymą išsiuntimo iš perkančiojo subjekto suinteresuotiems pirkimo kandidatams ir suinteresuotiems pirkimo dalyviams dienos ir kuriam pasibaigus sudaroma pirkimo sutartis. Dėl laiku ir tinkamai pateiktos pretenzijos iš esmės atnaujinamas atidėjimo termino skaičiavimas tam, kad ieškovas galėtų veiksmingai savo teises ginti. Atsižvelgiant į tai, išskirtos kelios atidėjimo termino taikymo situacijos: a) jei nepateikiama pretenzija, atidėjimo terminas prasideda ir baigiasi pagal Pirkimų įstatymo normas (Pirkimų įstatymo 94 straipsnio 8 dalis); b) jei per atidėjimo terminą pateikiama laiku ir tinkamai suformuluota pretenzija, šios nagrinėjimo metu turi būti sustabdomos pirkimo procedūros, o ją išnagrinėjus, pirkimo sutarties sudarymas atidedamas tuo pačiu laikotarpiu, t. y. iš naujo pradedamas skaičiuoti atidėjimo terminas (Pirkimų įstatymo 109 straipsnio 2 dalis).
55. Lietuvoje įtvirtinta pirkimo vykdymo veiksmų ar priimtų sprendimų peržiūros procedūra apima privalomą ikiteisminę stadiją (Pirkimų įstatymo 107 straipsnio 3 dalis). Šios teisių gynbos stadijos esmė – prieš pirkimo sutarties sudarymą leisti tiekėjui ir pirkimo vykdytojui išsprendti nesutarimus išvengiant teismo proceso, t. y. pirkimo vykdytojui panaikinti savo netinkamus sprendimus arba besiskundžiančiam tiekėjui išsamiai išdėstyti šių sprendimų priėmimo priežastis ir motyvus (žr. pagal analogiją Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. lapkričio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-406-378/2018 37 punktą).
56. Kasacinio teismo dėl perkančiųjų organizacijų (subjektų) sprendimų peržiūros procedūros ne kartą konstatuota, kad veiksmingumo principas reikalauja, jog perkančiųjų organizacijų (subjektų) sprendimų peržiūros procedūra ir jos taikymas neturi būti toks, kad pasinaudojimas šia procedūra tiekėjams pasidarytų praktiškai neįmanomas ar labai sudėtingas; peržiūros procedūrų veiksmingumo principas neapribotas tik teisine ginklo stadija; perkančiosios organizacijos (perkantieji subjektai) privalo užtikrinti, kad tiekėjų galimybė pasinaudoti peržiūros procedūromis būtų ne formalinė, bet realiai įgyvendinama; pareiga užtikrinti peržiūros procedūros veiksmingumą perkančiosios organizacijos kyla dėl jos įgaliojimo nagrinėti tiekėjų pretenzijas; perkančiosios organizacijos pagal savo kompetenciją ir turimas priemones turi imtis reikalingų veiksmų, užtikrinančių tiekėjų pažeistų teisių gynbos veiksmingumą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. kovo 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-39-378/2021, 129 punktas).
57. Vienas peržiūros procedūrų veiksmingumą įstatymo lygmeniu, t. y. nepriklausančių nuo perkančiųjų subjektų (organizacijos) valios, suponuojančių veiksmų – atidėjimo termino taikymas. Šis terminas – tai Pirkimų įstatyme įtvirtintas perkančiojo subjekto (perkančiosios organizacijos) veiksmų privalomos atvangos, susilaikymo laikotarpis, per kurį tiekėjas dėl sprendimo išrinkti viešojo pirkimo laimėtoją ir su juo sudaryti sutartį turi teisę veiksmingai inicijuoti peržiūros procedūrą – teikti pretenziją ir, esant poreikiui, ieškinį, – kurios metu (t. y. paduodant ir nagrinėjant pretenziją bei teikiant ieškinį, pranešant apie pretenzijos išnagrinėjimo rezultata) perkantysis subjektas (perkančiojo organizacija) su laimėtoju negali sudaryti viešojo pirkimo sutarties. Būtent viešojo pirkimo procedūros metu priimtų sprendimų ginčijimas, nesant sudarytos viešojo pirkimo sutarties, peržiūros procedūrą daro veiksminga ir nestokojančių tikslingumo (pavyzdžiui, kai ieškiniu padavimu metu sudaryta sutartis būtų įvykdyta) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. kovo 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-39-378/2021, 130 punktas).
58. Ne kiekvienas pirkimo vykdymo informacijos pateikimas yra peržiūros objektas. Kasacinio teismo pažymėta, kad jei tiekėjui būtų pripažįstama teisė skųsti perkančiosios organizacijos veiksmus vien dėl šios pateikto atsakymo į pakausinį faktą, nevertinant tokio pakausinio ir atsakymo į jį turinio, atsakyme pateiktos informacijos naujumo ir jos reikšmės tiekėjo teisių gynbai, tai neatitiktų teisminės gynbos veiksmingumo principo, būtų nukrypta nuo kasacinio teismo praktikos, kurioje, be kita ko, nustatyta ir tiekėjų pareiga domėtis vykdymu viešojo pirkimo ir operatyviai ginti pažeistas subjekto teises; naudojimasis perkančiosios organizacijos sprendimų apskundimo teise gali būti ribojamas, jei tiekėjas galėjo ar turėjo nustatyti pažeidimą, veikdamas taip rūpestingai, kaip galima tikėtis iš patyriso ūkio subjekto (žr. pagal analogiją Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gegužės 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-211-248/2018 38 punktą).
59. Vis dėlto, jei atidėjimo terminas (Pirkimų įstatymo 109 straipsnio 2 dalis) būtų taikomas visais atvejais nuo atsakymo į pretenziją, nepriklausomai nuo to, ar ji (ne)pakartotinė ir (ar) (ne)pavėluota, taip pat kaip perkantieji subjektai (perkančiosios organizacijos) dėl jų sprendė, tiekėjas būtų sudarytos prielaidos nepagrįstai vilkinti pirkimo procedūras vis iš naujo teikiant pretenzijas, tik dėl kurių pateiktimo faktas negalėtų būti sudaroma pirkimo sutartis. Tokia situacija ne tik nederėtų su tiekėjų socialiniu atsakingumu, bet ir pakenktų peržiūros procedūrų operatyvumui (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. kovo 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-39-378/2021, 140 punktas).
60. Taigi, jei perkantysis subjektas tiekėjo kreipimosi nelaiko pretenzija Pirkimų įstatymo prasme ar palieką ją nenagrinėtą, *inter alia*, dėl to, kad ji pateikta kaip pakartotinė ar pavėluota (žr. plačiau pagal analogiją Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gruodžio 12 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-544/2014 ir joje nurodytą kasacinio teismo praktiką), toks sprendimas neatnauja atidėjimo termino, įtvirtinto Pirkimų įstatymo nuostatoje, skaičiavimą. Kita vertus, atkreiptinas dėmesys į tai, kad tokia atveju, atsižvelgiant į tokių pretenzijų galimą kvalifikavimą teismo procese, perkančiamajam subjektui (perkančiajai organizacijai) tenka rizika dėl priimto sprendimo sudaryti pirkimo sutartį nelaukiant atidėjimo termino pabaigos teismu.
61. Bylą nagrinėjusių teismų nustatyta:

- 61.1. atsakovė 2022 m. balandžio 11 d. nurodė ieškovei, kad Koordinavimo komisija pateikė atsakovei rekomendacijas užtikrinti, jog vykdančiam Pirkimo sutartį nebūtų įdiegta jokia Rusijos Federacijoje, Baltarusijos Respublikoje ir Kinijos Liaudies Respublikoje pagaminta įranga ar jos komponentai, medžiagos;
- 61.2. atsakovė 2022 m. balandžio 20 d. raštu nurodė ieškovei, kad vykdančiam Pirkimo sutartį bus privalomas Koordinavimo komisijos rekomendacijos įgyvendinimas;
- 61.3. ieškovė 2022 m. balandžio 29 d. raštu „Pretenzija dėl perkančiojo subjekto AB „Litgrid“ neteisėto pirkimo sąlygų (pirkimo Nr. 544290) pakeitimo po pasiūlymų pateikimo“ pateikė atsakovei raštą dėl atsakovės 2022 m. balandžio 20 d. raštu atlikto neteisėto Pirkimo sąlygų pakeitimo po pasiūlymų pateikimo, kadangi, susipažinusi su Koordinavimo komisijos raštu, nustatė, kad Koordinavimo komisijos pasiūlymas jokių būdų negali būti traktuojamas kaip pareigojantis bei privalomas vykdyti, todėl prašė panaikinti atsakovės 2022 m. balandžio 20 d. nurodytą reikalavimą užtikrinti, kad vykdančiam Pirkimo sutartį nebūtų įdiegta jokia Rusijos Federacijoje, Baltarusijos Respublikoje ir Kinijos Liaudies Respublikoje pagaminta įranga ar jos komponentai, medžiagos;
- 61.4. atsakovė 2022 m. gegužės 3 d. raštu pateikė ieškovei sprendimą, kad ieškovės 2022 m. balandžio 29 d. rašte pateiktas reikalavimas nėra peržiūros procedūros objektas, nes ieškovės reikalavimai yra susiję ne su Pirkimo procedūrų neteisėtumu, o su sutartinių įsipareigojimų vykdymu. Dėl to atsakovė ieškovės 2022 m. balandžio 29 d. kreipimosi nelaikė pretenzija.
62. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai vertino, kad atsakovė pagrįstai ieškė 2022 m. balandžio 29 d. kreipimosi nelaikė pretenzija Pirkimų įstatymo prasme, kadangi ieškovės minėtame rašte keliama klaidinai iš esmės susiję ne su Pirkimo procedūrų (ne)teisėtumu, o su sutartinių įsipareigojimų vykdymu pasikeitus aplinkybėms. Apeliacinės instancijos teismas pažymėjo, kad ieškovė, gavusi atsakovės atsakymą, į teismų su atitinkamais reikalavimais nesikreipė (Pirkimų įstatymo 107 straipsnio 1 dalis), o ši aplinkybė patvirtina, kad ieškovė realiai nesiekė apginti savo teisių.
63. Teisėjų kolegija nepitaria bylą nagrinėjusių teismų padarytai išvadai, kad ieškovės 2022 m. balandžio 29 d. kreipimasis nelaikytinas pretenzija dėl to, kad ginčijamos būsimos Pirkimo sutarties vykdymo sąlygos. Pirkimų įstatymo 2 dalies 15 dalyje pateiktas pirkimo dokumentų apibrėžimas – tai perkančiojo subjekto pateikiami arba nurodomi dokumentai, kuriuose aprašomi ar nustatomi pirkimo ar jo procedūros elementai: skelbimas apie pirkimą, reguliarus orientacinis skelbimas ar skelbimas apie kvalifikacijos vertinimo sistemą, kurioje naudojami kaip kvietimo dalyvauti pirkime priemonė, techninė specifikacija, aprašomasis dokumentas, pirkimo–pardavimo sutarties projektas, pirkimo kandidatų ir dalyvių dokumentų teikimo tvarka, informacija apie pirkinių taikomus reikalavimus ir (arba) kiti dokumentai, jų paaiškinimai (patikslinimai). Atsižvelgiant į tai, Pirkimo sutarties projektas ir jo sąlygos laikytini sudėtinė Pirkimo dokumentų dalimi.
64. Tačiau teisėjų kolegija nusprendžia, kad šiuo atveju atsakovės netaikytinas Pirkimo sutarties atidėjimo terminas, atsižvelgiant į šioje byloje susidariusią *sui generis* (savita) situaciją, kai pati ieškovė ginčija ne negalėjimą sudaryti Pirkimo sutarties dėl netaliojimo atidėjimo termino, o, priešingai, kvestionuoja kvietimą pasirašyti Pirkimo sutartį anksčiau, nei pasibaigė atidėjimo terminas, nesudaro pagrindo naikinti atsakovės sprendimo pasinaudoti Garantija. Kaip teisingai įvertino bylą nagrinėję teismai, ieškovė nesiekė realaus savo teisių gynimo dėl galimai pakeistų Pirkimo sąlygų, nesikreipė į teismą su ieškiniu dėl galimai pakeistų Pirkimo sąlygų ir dėl to galimai atsiradusių klaidų jai tinkamai įvykdyti Pirkimo sutartį. Terminas po atsakymo į pretenziją, per kurį nelaikoma sudaryti pirkimo sutarties, nustatymo tikslas – suteikti galimybę tiekėjui pateikti ieškinį iki pirkimo sutarties sudarymo. Atsakovė 2022 m. gegužės 2 d. informavo ieškovę, kad jos raštus nelaikytinas pretenzija, todėl procedūros nebus stabdomos, bet ieškovė dėl to nesikreipė į teismą. Į teismą ieškovė kreipėsi tik 2022 m. gegužės 30 d., kai buvo pasinaudota Garantija. Atsižvelgiant į vėlesnius bylos šalių susirašėjimus ir veiksmus, manytina, kad ieškovė, nors ir formaliai teikdama raštus, paklausimus, pretenzijas, elgėsi iniciatyviai, vis dėlto nesiekė kvestionuoti pačių Pirkimo sąlygų, nemanė, kad Koordinavimo komisijos sprendimą jas kaip nors pakeiči, lyginant su paskelbtomis. Todėl priimtina teismų išvados, kad ieškovė nesiekė realaus savo teisių gynimo dėl galimai pakeistų Pirkimo sąlygų.
65. Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į tai, kas nustatyta anksčiau, pažymi, kad Pirkimų įstatyme įtvirtintas atidėjimo terminas nėra savitiksli, o yra viena iš tiekėjų teisių gynimo priemonių, todėl ši priemonė visuomet turi būti įgyvendinama kartu su tiekėjų teisių veiksmingos (efektyvios) gynbos teisiniu principu. Atidėjimo terminas nėra skirtas tiekėjams išvengti civilinės atsakomybės taikymo dėl nesąžiningo atsisakymo sudaryti Pirkimo sutartį.

Dėl Pirkimų įstatymo 66 straipsnio nuostatų aiškinimo ir taikymo

66. Nagrinėjamoje byloje, be kita ko, kyla ir neįprastai mažos kainos aiškinimo ir taikymo klausimas, kai pats tiekėjas savo pasiūlymo kainą laiko neįprastai mažą.
67. Pirkimų įstatymo 66 straipsnio 1 dalyje nustatyta, jog perkantysis subjektas reikalauja, kad dalyvis pagrįstai pasiūlyme nurodytą prekių, paslaugų, darbų ar jų sudedamųjų dalių kainą arba sąnaudas, jeigu jos atrodo neįprastai mažos. Pasiūlyme nurodyta prekių, paslaugų ar darbų kainą arba sąnaudas visais atvejais turi būti laikomos neįprastai mažomis, jeigu jos yra 30 ir daugiau procentų mažesnės už visų tiekėjų, kurių pasiūlymai neatmetė dėl kito priežasčių ir kurių pasiūlyta kaina neviršija pirkimui skirtų lėšų, nustatytų ir užfiksuotų perkančiojo subjekto rengiamose priemonėse prieš pradėdant pirkimo procedūrą, pasiūlytų kainų arba sąnaudų aritmetinį vidurkį. Nurodyta Pirkimų įstatymo norma nustatyta įgyvendinant 2014 m. vasario 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2014/25/ES dėl subjekto, vykdančių veiklą vandens, energetikos, transporto ir pašto paslaugų sektoriuose, vykdomų pirkimų, kurią panaikina Direktyva 2004/17/EB, 84 straipsnio nuostatas.

68. Pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo formuojamą praktiką, perkantysis subjektas, įvertinęs pirkimui pateiktus tiekėjų pasiūlymus ir nustatęs, kad juose nurodyta prekių, paslaugų ar darbų kaina yra neįprastai maža, vadovaudamasis Pirkinių įstatymo 66 straipsnio 1 dalimi, privalo pareikalauti, kad dalyvis pagrįstų siūlomą kainą, o jeigu dalyvis nepateikia tinkamų kainos pagrįstumo įrodymų, pasiūlymą privalo atmesti. Toks reikalavimas įstatyme įtvirtintas, siekiant užtikrinti tiek perkančiojo subjekto, kuris gali įsitikinti pasiūlymo pagrįstumu, realumu ir tiekėjo pasirengimu įvykdyti pirkimo sutartį, tiek tiekėjo, kuriam suteikiama galimybė pateikti paaiškinimus ir taip įrodyti savo pasiūlymo pagrįstumą, teises (žr. pagal analogiją Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 4 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-122-690/2015; 2018 m. vasario 7 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-6-916/2018 26 punktą; 2023 m. sausio 5 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-50-378/2023 33 punktą).
69. Pirkinių įstatymo 66 straipsnio 1 dalyje įtvirtinti du neįprastai mažos pasiūlymo kainos nustatymo kriterijai: i) neįprastai mažos kainos prezumpcija; ii) be įtvirtintos neįprastai mažos kainos prezumpcijos, taip pat įtvirtinta galimybė pačiam perkančiajam subjektui konkrečiu atveju spręsti, ar prekių, paslaugų, darbų ar jų sudedamųjų dalių kaina ar sąnaudos atrodo neįprastai mažos ir atskirai pagrįstinos.
70. Neįprastai mažos pasiūlytos kainos prezumpcija – jeigu tiekėjų pasiūlymai yra 30 ir daugiau procentų mažesni už visų tiekėjų, kurių pasiūlymai neatmesti dėl kitų priežasčių, pasiūlytų kainų arba sąnaudų aritmetinį vidurkį. Vadnasi, sprendžiant, ar tiekėjo pasiūlyta kaina atitinka neįprastai mažos kainos prezumpciją, turi būti pritaikoma konkreti matematinė formulė ir konkretaus tiekėjo pasiūlyta kaina lyginama su kitų, neatmestų, pasiūlymų kainomis.
71. Tuo atveju, kai yra nustatyta neįprastai mažos kainos prezumpcija, perkantysis subjektas turi pareigą prašyti tiekėjo pagrįsti neįprastai mažą pasiūlymo kainą. Kai Pirkinių įstatymo 57 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos prezumpcijos sąlygos yra nenustatytos, perkantysis subjektas, atsižvelgdamas į pirkimo dokumentų turinį, pirkimo objekto rinkos kainą ir kitas konkrečiu atveju reikšmingas aplinkybes, turi ne pareigą, o diskreciją prašyti tiekėjo pagrįsti neįprastai mažą kainą (žr. pagal analogiją pirmiau nurodytos kasacinio teismo nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-50-378/2023 35 punktą).
72. Pirkinių įstatymo 66 straipsnio 3 dalies 1 punkte nustatyta, kad perkantysis subjektas pasiūlymą, kuriame nurodyta neįprastai maža kaina ar sąnaudos, privalo atmesti, jei dalyvis nepateikia tinkamų pasiūlytos mažiausios kainos ar sąnaudų pagrįstumo įrodymų.
73. Perkantysis subjektas, vadovaudamasis Pirkinių įstatymo 64, 65 ir 66 straipsnių nuostatomis, kaip laimėjusį nustato ekonomiškai naudingiausią pasiūlymą, jeigu, *inter alia*, nėra Pirkimo įstatymo 66 straipsnio 3 dalyje nurodytų aplinkybių, t. y. nėra pagrindo atmesti tiekėjo pasiūlymo dėl nepagrįstos neįprastai mažos kainos (Pirkinių įstatymo 58 straipsnio 1 dalies 6 punktas). Taigi, perkantysis subjektas turi įvertinti tiekėjo pasiūlytą kainą neįprastai mažos kainos aspektu konkrečiame pirkimo procedūrai etape – prieš nustatydamas pirkimo laimėtoją. Toks ekonomiškai naudingiausią pasiūlymą pateikęs tiekėjas, kuris atitinka Pirkinių įstatymo 66 straipsnio 3 dalyje nustatytas sąlygas, t. y. yra nepateikęs neįprastai mažos kainos pagrindimo, negali būti pripažintas pirkimo laimėtoju.
74. Byloje nėra ginčo, kad atsakovė, vertindama ieškovės pasiūlymą, prieš paskelbdama jį Pirkimo laimėtoja, nenustatė, kad ieškovės pasiūlyta kaina buvo neįprastai maža, todėl jai, vadovaujantis Pirkinių įstatymo 66 straipsnio 1 dalimi, nekilo pareiga kreiptis į ieškovę su prašymu pagrįsti pasiūlymo kainą.
75. Teismų nustatyta, kad neįprastai mažos pasiūlymo kainos institutu ieškovė rėmėsi ginčydamas atsakovės 2022 m. gegužės 3 d. sprendimą pasinaudoti Garantija, nors sprendimas pripažinti ieškovės pasiūlymą laimėtoju priimtas dar 2022 m. balandžio 8 d., o pastarojo sprendimo ieškovė nekvestionavo. Atsižvelgiant į teismų nustatytas faktines aplinkybes bei išplėtotą kasacinio teismo praktiką, sutiktina su apeliacinio teismo vertinimu, kad vien pačios ieškovės deklaratyvus pobūdžio teiginiai apie 30 proc. padidėjusias Pirkimo sutarties vykdymo išlaidas nuo pasiūlymo pateikimo momento nepakanka konstatuoti, kad atsakovei kilo pareiga taikyti neįprastai mažos pasiūlymo kainos institutą ieškovės pasiūlymo atžvilgiu.

Dėl bylos procesinės baigties ir bylinėjimosi išlaidų

76. Dėl kitų kasacinio skundo argumentų teisėjų kolegija nepasisako, nes jie nesudaro CPK 346 straipsnio 2 dalyje nustatyto pagrindo.
77. Teisėjų kolegija, remdamasi pirmiau išdėstytais argumentais, konstatuoja, kad pagal kasacinio skundo argumentus nėra pagrindo konstatuoti, jog bylą nagrinėję teismai pažeidė materialiosios ar proceso teisės normas ar nukrypo nuo kasacinio teismo praktikos, todėl naikinti apeliacinės instancijos teismo nutartį remiantis kasacinio skundo argumentais nėra teisinio pagrindo (CPK 346 straipsnis, 359 straipsnio 3 dalis).
78. Šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, iš antrosios šalies priteisiamos bylinėjimosi išlaidos (CPK 93 straipsnio 1, 2 dalys, 98 straipsnio 1 dalis). Netenkinus ieškovės kasacinio skundo, jos patirtos bylinėjimosi išlaidos neatlygintinos.
79. Atsakovė pateikė įrodymus, pagrindžiančius jos kasaciniame teisme patirtas 4235 Eur atstovavimo išlaidas. Prašomas priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimas viršija Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2015 m. kovo 19 d. įsakymu Nr. 1R-77 ir Lietuvos advokatūros Advokatų tarybos pirmininko 2015 m. kovo 16 d. raštu Nr. 141 patvirtintų Rekomendacijų dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą pagalbą maksimalių dydžių 7, 8.14 punktuose nurodytą dydį, todėl atsakovei priteistina iš kasacinį skundą padavusios ieškovės UAB „Žilinskis ir Co“ 3400,17 Eur bylinėjimosi išlaidų kasaciniame teisme atlyginimo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 1 punktu ir 362 straipsnio 1 dalimi,

nutaria:

Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2023 m. balandžio 25 d. nutartį palikti nepakeistą.
Priteisti iš ieškovės uždarosios akcinės bendrovės „Žilinskis ir Co“ (j. a. k. 304317232) atsakovės akcinės bendrovės LITGRID (j. a. k. 302564383) naudai 3400,17 Eur (tris tūkstančius keturis šimtus Eur 17 ct) bylinėjimosi išlaidų atlyginimo.
Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai
Driukas

Sigita Rudėnaitė

Dalia Vasarienė